

Asia: VN/8871/2019

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta ja maakuntien perustamista koskevaksi lainsäädännöksi

Taustatiedot

Onko vastaaja

valtion viranomainen

Vastaajatahon virallinen nimi

Tasa-arvovaltuutettu

Vastauksen kirjanneen henkilön nimi ja mahdolliset yhteystiedot

Pirkko Janas, puh. 0295 666 845, pirkko.janas@oikeus.fi

Viranomaisille: Lausuntovastauksen käsitelleen toimielimen nimi ja käsittelypäivämäärä

-

Kysymyksiä uudistuksen tavoitteista

1. Voidaanko esityksellä kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta? Jos ei, niin miten ehdotusta tulisi siltä osin muuttaa?

-

2. Voidaanko esityksellä kehittää pelastustoimen palvelujen saatavuutta, yhdenmukaisuutta ja vaikuttavuutta valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti? Varmistaako esitys pelastustoimen pelastustoiminnan ja sosiaali- ja terveystoimen ensihoitopalvelujen synergiahyödyt? Jos ei, miten ehdotusta tulisi kehittää?

-

3. Toteutuuko demokratia esityksessä riittävällä tavalla? Jos ei, miten esityksen kansanvaltaisuutta voisi vahvistaa?

Kysymyksiä sote-maakuntalaista

4. Muodostaako sote-maakuntalaki tarkoituksenmukaisen yleislain tulevien sote-maakuntien hallinnon ja talouden järjestämiselle?

5. Sote-maakuntalain 6 §:ssä säädetään maakunnan mahdollisuudesta alueellaan ottaa hoitaakseen sen lakisääteisiä tehtäviä tukevia tehtäviä sekä harjoittaa vähäriskistä liiketoimintaa, joka tukee sen lakisääteisten tehtävien toteuttamista. Tukeeko ehdotettu sääntely maakunnan itsehallinnon toteuttamista?

6. Sote-maakuntalain 5 luvussa säädetään sote-maakunnan asukkaiden osallistumisoikeuksista. Ovatko osallistumisoikeudet turvattu esityksessä riittävällä tavalla?

7. Sote-maakuntalain 8 luvussa säädetään sote-maakuntien yhteistoiminnasta. Onko siitä esitetty säädettäväksi sote-maakuntien toiminnan ja yhteistyön näkökulmasta tarkoituksenmukaisesti?

8. Sote-maakunnan talouden ohjaus perustuu erityisesti sote-maakuntalakiin ja sote-maakuntien rahoituslakiin. Ohjaavatko sote-maakuntien rahoitusmalli ja sote-maakuntalain mukainen taloudenohjausmekanismi sote-maakuntien taloudenhoitoa tarkoituksenmukaisella tavalla?

9. Sote-maakuntalain 3 luvussa säädetään muun ohella sote-maakunnan lainanottovaltuudesta sekä investointien ohjauksesta koko julkisen talouden tasapainon huomioon ottavalla tavalla. Sote-maakunnille siirtyvien toimitilojen hallinnoinnista ei esitetä erikseen säädettäväksi. Turvaako ehdotettu investointien rahoitus- ja ohjausmalli tarpeellisten investointien toteuttamisen tarkoituksenmukaisella tavalla? Vastauksessa voi ottaa kantaa toimitilojen hallinnoinnin järjestämiseen paikallisella, alueellisella tai valtakunnallisella tasolla.

10. Maakuntalain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

11. Muut vapaamuotoiset huomiot maakuntalaista.

Naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (jäljempänä tasa-arvolaki) yhtenä perustavoitteena on, että naiset ja miehet voivat tasaveroisesti osallistua yhteiskunnalliseen suunnitteluun ja päätöksentekoon. Tasa-arvolain mukaan viranomaisten tulee kaikessa toiminnassaan edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti

sekä vakiinnuttaa sellaiset hallinto- ja toimintatavat, joilla varmistetaan naisten ja miesten tasa-arvon edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa. Tasa-arvovaltuutettu tarkastelee osallisuutta tässä erityisesti tasa-arvolain tarkoituksen näkökulmasta.

Sote-uudistukseen sisältyy ehdotus tasa-arvolain 3 §:n ja 4 a §:n muuttamiseksi. Kiintiösäännöstä ehdotetaan sovellettavaksi sote-maakunnallisiin ja sote-maakuntien välisen yhteistoiminnan toimielimiin (4 a § 1 mom.). Lisäksi tasapuolisuussäännöstä ehdotetaan sovellettavaksi muun muassa kunta-, sote-maakunta- tai valtioonemmistöisen yhtiön hallintoneuvostoon, johtokuntaan tai muuhun luottamushenkilöistä koostuvaan johto- tai hallintoelimeen, jollei erityisestä syystä muuta johdu. Ehdotus on tältä osin hyvä.

Sote-maakuntalain 6 luvussa säädetään sote-maakunnan toimielimistä, joita ovat esimerkiksi sote-maakuntahallitus, tarkastuslautakunta, kansalliskielilautakunta ja saamen kielen lautakunta. Sotemaakuntavaltuusto voi asettaa lisäksi sote-maakuntahallituksen alaisina toimivia lautakuntia jne. Lain 36 §:n 4 momentin mukaan naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta toimielimen jäseniä valittaessa säädetään erikseen. Pykälän perusteluissa tätä on täsmennetty ja tämän todetaan tarkoittavan sitä, että sote-maakunnan toimielimissä lukuun ottamatta sote-maakuntavaltuustoa tulee olla sekä naisia ja miehiä kumpiakin vähintään 40 prosenttia, jollei erityisistä syistä muuta johdu.

Sote-maakuntalain 8 ja 9 luvuissa, joissa säädetään sote-maakuntien yhteistoimintaelimistä ja liikelaitoksien hallinnoista, tulee selvyuden vuoksi todeta myös tasa-arvolain noudattamisesta. Tämä varmistaisi naisten ja miesten tasapuoliset osallistumismahdollisuudet myös toimielimissä.

Tarvittaessa sote-maakuntalain perusteluissa voidaan tältä osin tuoda esiin se, että tasa-arvolain kiintiösäännös koskee esimerkiksi myös kuntien välisen yhteistoiminnan toimielimiä, kuten esimerkiksi kuntayhtymän yhtymävaltuustoja, yhtymäkokouksia ja yhtymähallituksia sekä kuntien yhteisiä toimielimiä, kuten esimerkiksi lautakuntia, johtokuntia, toimikuntia ja seutuyhteistyöneuvottelukuntia. Useissa tapauksissa kukin kunta valitsee suoraan kuntien välisen yhteistoiminnan toimielimen jäsenet, esimerkiksi kuntayhtymän yhtymävaltuuston ja kuntalain 51 §:ssä tarkoitetun yhteisen toimielimen.

Vastaavasti sote-maakuntalain perusteluissa voidaan tuoda esiin se, että tasapuolisuussääntöä sovelletaan myös valtio- ja kuntaenemmistöisten yhtiöiden luottamushenkilöistä koostuviin johto- ja hallintoelimiin. Osakeyhtiölain mukaan yhtiön hallituksen ja hallintoneuvoston, jos sellainen on, valitsee yhtiökokous. Tasapuolisuussääntöä sovelletaan niiden luottamushenkilöiden valintaan, joista viranomaisen päättää yhtiökokousedustajiansa kautta (ks. esimerkiksi KHO 2017:2).

Esityksessä jää kuitenkin epäselväksi tasa-arvon näkökulmasta osallistumisoikeuksien turvaaminen HUS-maakuntayhtymässä, joka ehdotetaan perustettavaksi Uudenmaan sote-maakuntien ja Helsingin kaupungin välisellä sopimuksella. Sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annettavan lain mukaan (4 luku) HUS-maakuntayhtymän ylintä

päättävävaltaa käyttää yhtymävaltuusto tai yhtymäkokous. Tähän Uudenmaan sote-maakunnan sote-maakuntahallitus ja Helsingin kaupunginhallitus valitsevat 1-3 edustajaa sen mukaan kuin perustamissopimuksessa sovitaan. Yhtymäkokoukseen ehdotetaan sovellettavaksi, mitä sote-maakuntalaissa säädetään yhtymäkokouksesta.

Selvytyksen vuoksi myös sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annettavassa laissa olisi hyvä todeta tasa-arvolain noudattamisesta valittaessa jäseniä esimerkiksi yhtymäkokoukseen.

Uudistuksella perustetaan kokonaan uusi hallintotaso, minkä vuoksi on tärkeää varmistaa naisten ja miesten tasa-arvon edistäminen sote-maakunnan eri toimielimissä ja muissa ehdotuksen tarkoittamissa elimissä alusta alkaen. Keväällä 2020 julkaistiin tutkimus Sukupuolten tasa-arvo sosiaali- ja terveysalan muutoksessa (STM:n raportteja ja muistioita 2020:7). Siinä todettiin, ettei uudistusta valmistelleiden työryhmien valinnoissa kiinnitetty sukupuoleen erityistä huomioita. Sukupuolijakauma oli kuitenkin muodostunut melko tasaiseksi ryhmissä. Tutkimuksessa kommentoitiin kuitenkin muun muassa sitä, että organisaatiot nimesivät edustajan työryhmiin, eikä niihin voitu vaikuttaa. Tämän kaltaiset perustelut ovat nousseet esiin myös tasa-arvovaltuutetun valvontatyössä, kun tasa-arvovaltuutettu on muistuttanut toimielimen asettamista valmistelevan viranomaisen velvollisuudesta huolehtia kiintiösäännöksen noudattamisesta. Kiintiösäännös on otettava huomioon jo ehdokasasettelussa. Kiintiösäännöstä voidaan poiketa vain erityisestä syystä. Erityisen syyn käsitettä on tulkittava suppeasti. Syyksi ei kelpaa se, että jäseniä ehdottavat intressijärjestöt tai muut tahot esittävät vain naisia tai miehiä.

Kysymyksiä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaista

12. Muodostaako sote-järjestämislaki tarkoituksenmukaisen yleislain julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiselle?

-

13. Turvaavatko sote-järjestämislain säännökset sosiaali- ja terveyspalvelujen yhdenvertaisen saatavuuden?

-

14. Varmistaako laissa esitetty tehtävien määrittely kunnan ja maakunnan osalta väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toteutumisen? ”

-

15. Turvaako 8 §:n sääntely sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun toteutumisen riittävällä ja tarkoituksenmukaisella tavalla?

-

16. Onko 12 §:n sääntely ostopalvelujen hankkimisesta ja 12 a §:n sääntely vuokratyövoiman käytöstä tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

-

17. Ovatko 13 §:n mukaiset yksityistä palveluntuottajaa koskevat vaatimukset perusteltuja

-

18. Onko 16 §:n sääntely yksityisen palveluntuottajan alihankinnasta tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

-

19. Onko sote-maakuntien yhteistyöaluetta ja yhteistyösopimusta koskeva 33–36 §:n sääntely kokonaisuudessaan tarkoituksenmukainen?

-

20. Turvaako 37 §:n sääntely kaksikielisten sote-maakuntien yhteistyöstä osaltaan ruotsinkielisten palveluiden saatavuuden?

-

21. Onko 49 §:n sääntely valmiuskeskuksesta tarkoituksenmukainen ja perusteltu?

-

22. Minkä sote-maakunnan tehtäväksi tulisi säätää ruotsinkielisten palvelujen kehittämisen tukeminen (31 §) koko maassa?

-

23. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

24. Muut vapaamuotoiset huomiot sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaista.

Perustuslain 6 §:ssä säädetään ihmisten yhdenvertaisuudesta ja kielletyistä syrjintäperusteista, joita käsitellään muun muassa lakiehdotuksen yksityiskohtaisissa perusteluissa. Perustuslain 6 §:n 4 momentin mukaan sukupuolten tasa-arvoa edistetään yhteiskunnallisessa toiminnassa sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään.

Tasa-arvolain 4 §:n mukaan viranomaisilla on velvollisuus edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa muun muassa palvelujen saatavuudessa ja tarjonnassa. Tasa-arvolain 8 e §:n kielletään syrjintänä sellainen tavaroiden tai palvelujen tarjoajan menettely, jos henkilö asetetaan julkisella tai yksityisellä sektorilla yleisesti saatavilla olevien tavaroiden tai palvelujen tarjonnassa sukupuolen perusteella muita epäedullisempaan asemaan tai häntä muutoin kohdellaan tasa-arvolain 7 §:ssä tarkoitettulla tavalla.

Sote-järjestämislain 4 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa käsitellään muun muassa palveluiden tuottamista yhdenvertaisesti. Sen lisäksi perusteluissa käsitellään yhdenvertaisuuden edistämistä ja syrjinnän ehkäisemistä yhdenvertaisuuslain näkökulmasta. Perusteluissa muun muassa käsitellään viranomaisten, kuten sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestäjän, velvollisuutta arvioida toimintansa yhdenvertaisuutta ja esimerkiksi eri väestö- ja asiakasryhmien palvelutarvetta, suunnata voimavaroja todettujen tarpeiden perusteella ja yhtenäistää hoito- ja palvelukäytäntöjä. Toiminnan tarkastelussa on tärkeää arvioida päätösten vaikutuksia eri väestöryhmille ja palvelujen yhdenvertaista laatua.

Edellä mainittujen näkökohtien lisäksi sote-järjestämislaissa tulee tuoda esiin viranomaisilla (mukaan lukien sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestäjillä) oleva velvollisuus edistää tasa-arvoa. Sote-järjestämislaissa ja sen perusteluissa on tuotava esiin myös sukupuoli huomioon otettavana seikkana, kun viranomaisen arvioi väestön tai asiakasryhmien palvelutarvetta tai suuntaa voimavarojaan jne.

Ehdotuksessa on käsitelty uudistuksen sukupuolivaikutuksia ja tuotu esiin muun muassa uudistuksen vaikutusten kohdistuminen naisiin ja miehiin eri tavoin palvelujen käyttäjinä ja niiden tuottajina. Vaikutusten arvioinnissa on todettu eroja sukupuolten välillä hyvinvoinnissa, sosiaalisessa osallisuudessa, terveydessä, sairastavuudessa ja kuolleisuudessa. Vaikutusten arvioinnissa on myös todettu, että sosiaali- ja terveydenhuollon perustarpeiden arviointi sukupuolen perusteella ja palvelutarjonnan suuntaaminen sen mukaisesti avaisi uusia mahdollisuuksia sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseen palvelujen käytössä ja terveydessä. Sote-järjestämislaissa tulee tämän vuoksi käsitellä palveluiden tuottamista sukupuolten näkökulmasta.

Toisaalta on tärkeää huomata se, että ihmisen asemaan vaikuttavat samanaikaisesti useat eri taustatekijät, kuten esimerkiksi sukupuoli, sosioekonominen tausta, asuinpaikka, alkuperä, perhetausta, koulutus, ikä, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen, sukupuoli-identiteetti tai sukupuolen ilmaisu. Siten esimerkiksi syrjinnässä sukupuoli voi ristettyä muiden tekijöiden kanssa.

Kysymyksiä pelastustoimen järjestämislaista

25. Lain 8 §:ssä ehdotetaan säädettävän pelastustoimen järjestämisen valtakunnallisista tavoitteista. Säännöksessä luetellaan asiat, jotka valtakunnallisissa strategisissa tavoitteissa on määriteltävä. Luettelo ei ole tyhjentävä. Ovatko säännöksessä luetellut kohdat tarkoituksenmukaisia?

-

26. Mikä pitäisi lisätä/mikä pitäisi poistaa?

-

27. Lain 13 §:ssä ehdotetaan säädettävän sote-maakunnan seuranta- ja arviointivelvollisuudesta. Lisäksi lain 16 §:ssä ehdotetaan säädettävän sote-maakunnan pelastustoimen omavalvonnasta. Onko sote-maakunnille ehdotettu seuranta-, arviointi- ja omavalvontakokonaisuus tarkoituksenmukainen?

-

28. Pelastustoimen järjestämislain 5 pykälässä säädetään tehtävien kokoaminen suurempiin kokonaisuuksiin, jos se on välttämätöntä palvelujen saatavuuden, yhdenmukaisuuden tai laadun turvaamiseksi taikka tehtävien vaatavuuden tai niistä johtuvien suurten kustannusten perusteella. Ovatko säännöksessä esitetyt koottavat tehtävät perusteltuja?

-

29. Mitä kansainvälisessä pelastustoiminnassa hyödynnettäviä erityisresursseja (kalusto, muodostelmat) olisi tarkoituksenmukaista koota jonkun maakunnan/maakuntien hoidettavaksi?

-

30. Mitä kansainvälisen avunannon ja vastaanottamisen edellyttämiä toimintoja (hälyttäminen, varustaminen jne.) olisi tarkoituksenmukaista koota johonkin maakuntaan/maakuntiin ja jos kyllä, mihin maakuntaan/maakuntiin?

-

31. Pelastustoimen järjestämislain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

32. Muut vapaamuotoiset huomiot pelastustoimen järjestämislaista.

-

Kysymyksiä voimaanpanolaista

33. Sote-maakuntien aluejaon pohjana on kuntaperusteinen maakuntajako, josta säädetään voimaanpanolain 5 §:ssä. Onko ehdotettu aluejako tarkoituksenmukainen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen näkökulmasta?

-

34. Sote-maakuntarakennelain 3 §:n mukaan maakuntajako toimii nykyiseen tapaan myös muiden valtion aluejakojen perustana. Lisäksi maakuntajako toimii maakuntien liittojen toimialuejaon pohjana. Onko ehdotettu 5 §:n mukainen aluejako tarkoituksenmukainen muun aluehallinnon näkökulmasta?

-

35. Lakiehdotuksessa Etelä-Savon ja Pohjois-Savon maakuntia ehdotetaan muutettavaksi siten, että Enonkoski, Rantasalmi, Savonlinna ja Sulkava siirtyisivät Etelä-Savosta Pohjois-Savo. Muutos vaikuttaa sekä sote-maakuntaan että valtion aluejakojen pohjana olevaan maakuntajakoon. Mihin maakuntaan näiden kuntien tulisi kuulua ja mitä vaikutuksia vaihtoehtoilla olisi lausunnonantajan toimintaa:

-

36. Lakiehdotuksessa Uudenmaan maakunnan alueella sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä vastaisi neljä sote-maakuntaa (Itä-Uusimaan sote-maakunta, Keski-Uusimaan sote-maakunta, Länsi-Uusimaan sote-maakunta, Vantaa-Keravan sote-maakunta) sekä Helsingin kaupunki, joka ei kuuluisi mihinkään sote-maakuntaan. Muiden aluejakojen osalta Uudenmaan nykyinen maakunta olisi yksi kokonaisuus. Onko ehdotettu sääntely aluejakojen näkökulmasta tarkoituksenmukainen?

-

37. Turvaako väliaikaisten toimielinten kokoonpano ja laissa säädetyt tehtävät uudistuksen toimeenpanon (7 - 8 §)?

-

38. Voimaanpanolain 4 luvun mukaan sairaanhoitopiirien ja erityishuoltopiirien kuntayhtymät, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtäviin liittyvä kuntien ja eräiden kuntayhtymien irtain omaisuus, lomapalkkavelka ja sopimukset siirtyvät sote-maakunnille. Kuntien toimitilat ja kiinteistöt jäävät kuntien omistukseen. Onko omaisuusjärjestelyjä koskeva ratkaisu hyväksyttävä?

-

39. Voimaanpanolain 4 luvussa säädetään kuntien oikeudesta saada valtiolta korvaus uudistukseen liittyvien omaisuusjärjestelyjen aiheuttamista välittömistä kustannuksista sekä korvausmenettelyistä. Korvaus kohdistuisi ensisijaisesti kunnille ja kuntayhtymille jääviin omaisuuseriin, esimerkiksi siirtymäajan jälkeen käytöstä poistuvien toimitilojen kustannuksiin. Onko kompensaatiosääntely hyväksyttävä?

-

40. Voimaanpanolain 17 §:n mukaan kunnallisia sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen palveluja tuottavissa organisaatioissa työskentelevä henkilöstö siirtyisi maakuntien palvelukseen liikkeenluovutuksen periaatteiden mukaisesti. Lisäksi henkilöstö, joka muualla kunnan hallinnossa tai tukipalveluissa tekee pääasiallisesti sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä, siirtyisi maakuntien palvelukseen. Onko henkilöstön siirtymisestä esitetty säädettäväksi henkilöstön aseman näkökulmasta tarkoituksenmukaisesti?

-

41. Onko 28 §:n mukainen ulkoistamissopimusten mitättömyyttä koskeva sääntely perusteltu ja turvaako se osapuolten aseman riittävästi?

-

42. Turvaako Kärkullan toiminnan jakamista koskevat ehdotukset sen toiminnan jatkuvuuden sote-maakuntien toimintana?

-

43. Uudistus tulisi ehdotuksen mukaan voimaan vuoden 2023 alusta. Onko uudistus toteutettavissa uudistuksessa ehdotetussa aikataulussa?

44. Voimaanpanolain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

45. Muut vapaamuotoiset huomiot voimaanpanolaista.

Laissa sosiaali- ja terveyshuoltoa ja pelastustoimen uudistuksen toimeenpanoa ja sitä koskevan lainsäädännön voimaanpanosta ehdotetun lain 17 §:ssä säädettäisiin henkilöstö siirtymisestä kunnista ja kuntayhtymistä liikkeenluovutuksella sote-maakuntaan ja sote-maakuntayhtymään.

Yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että työnantajan luovutushetkellä voimassa olevista työ- tai virkasuhteista johtuvat oikeudet ja velvollisuudet sekä niihin liittyvät edut siirtyvät uudelle työnantajalle.

Siirrettäessä useiden kuntien ja kuntayhtymien työntekijöitä yhden työnantajan, sote-maakunnan tai sote-maakuntayhtymän alaisuuteen, syntyy samaa tai samanarvoista työtä tekevien, eri sukupuolta olevien työntekijöiden välille palkkaeroja, jotka työnantaja on velvollinen korjaamaan tasa-arvolain perusteella. Suunnitelmallinen työ palkkojen harmonisoimiseksi on syytä aloittaa mahdollisimman pian.

Euroopan unionissa on hyväksytty useita direktiivejä, joilla säädetään naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta. Näitä ovat muun muassa direktiivi miesten ja naisten yhtäläisten mahdollisuuksien ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta työhön ja ammattiin liittyvissä asioissa (2006/54). Raskaana olevien ja äskettäin synnyttäneiden tai imettävien työntekijöiden työturvallisuutta ja terveyttä säädellään direktiivissä 92/85/ETY. Euroopan komissio on lisäksi antanut suosituksen (2014/124/EU) palkkauksen läpinäkyvyyden lisäämisestä sukupuolten palkkaeron kaventamiseksi ja samapalkkaisuusperiaatteen lujittamiseksi.

EU-lainsäädännössä samapalkkaisuusperiaatteella tarkoitetaan sukupuoleen perustuvan syrjinnän poistamista kaikista tekijöistä tai ehdoista, jotka vaikuttavat samasta tai samanarvoisesta työstä maksettavaan korvaukseen. Kun palkka määritellään työtehtävien luokittelun mukaan, tämän tulee perustua samoihin arviointitekijöihin miehillä ja naisilla. Luokitteluun ei saa sisältyä sukupuoleen perustuvaa syrjintää. Jäsenvaltioiden on poistettava kaikista laeista, asetuksista ja hallinnollisista määräyksistä johtuva samapalkkaisuusperiaatteen vastainen syrjintä. Työntekijöillä, jotka katsovat oikeuttaan loukatun sen vuoksi, ettei samapalkkaisuusperiaatetta ole noudatettu, tulee olla mahdollisuus saattaa asia viime kädessä tuomioistuimeen käsiteltäväksi.

Tasa-arvolain 7 §:ssä on yleinen syrjintäkielto, jossa määritellään, mitä laissa tarkoitetaan syrjinnällä sukupuolen perusteella. Säännöksessä kielletään sekä välillinen että välitön syrjintä sukupuolen perusteella.

Tasa-arvolain 8 §:ssä kielletään erikseen syrjintä työelämässä. Säännöksen 1 momentin 3 kohdassa kielletään palkkasyrjintä. Sen mukaan työnantajan menettelyä on pidettävä tasa-arvolaisissa kiellettyinä syrjintänä, jos työnantaja soveltaa työntekijään tai työntekijöihin sukupuolen perusteella epäedullisempia palkka- tai muita palvelussuhteen ehtoja kuin yhteen tai useampaan muuhun työnantajan palveluksessa samassa tai samanarvoisessa työssä olevaan työntekijään. Tasa-arvolain mukainen seuraamus työelämän syrjintäkieltojen rikkomisesta on hyvitys, jota syrjintää epäilevän tulee hakea kanteella alioikeudesta.

Palkkasyrjintäepäilyjen selvittämiseen liittyy olennaisesti kysymys palkkatietojen julkisuudesta. Nimikirjalakia (1010/1989) sovelletaan kerättäessä, talletettaessa, käytettäessä ja luovutettaessa valtion virkamiehiä ja työntekijöitä koskevia henkilötietoja. Nimikirjalain 6-9 §:iä sovelletaan muun muassa luovutettaessa kunnan ja kuntayhtymän viranhaltijoita ja työntekijöitä koskevia tietoja.

Nimikirjalain 7 § koskee palkkausta koskevien tietojen julkisuutta. Tiedot virkamiehelle, viran- tai toimenhaltijalle ja työntekijälle henkilökohtaisen suorituksen perusteella tai muutoin henkilökohtaisesti määräytyneestä palkan osasta, sijoituspalkkausluokasta tai vaativuusryhmää vastaavasta palkasta taikka muusta mahdollisesta palkkauksen osasta sekä palkan kokonaismäärästä ovat julkisia.

Lakiehdotukseen ei näyttäisi sisältyvän palkkatietojen julkisuusvaatimuksen ulottamista sote-maakuntien ja sotemaakuntayhtymän työntekijöiden palkkaukseen. Tasa-arvovaltuutetun käsityksen palkkauksen läpinäkyväisyys hankaloittaa palkkasyrjinnän havaitsemista ja estää siten samapalkkaisuusperiaatteen toteutumisen. Tasa-arvovaltuutettu ehdottaa, että nimikirjalain palkkauksen julkisuutta koskevat säännökset ulotetaan myös sote-maakuntien ja sote-maakuntayhtymän henkilöstön palkkaukseen.

Tasa-arvovaltuutettu toteaa, että raskaus- ja perhevapaasyrjintä on työelämän sitkeä kesto-ongelma. Noin puolet tasa-arvovaltuutetulle tulevista syrjintää työelämässä koskevista yhteydenotoista liittyy raskaus- ja perhevapaasyrjintään. Tasa-arvovaltuutettu on kertomuksessaan eduskunnalle (2018) esittänyt useita suosituksia raskaus- ja perhevapaasyrjintään puuttumiseksi. Sote- ja maakuntauudistus tulee koskettamaan erityisesti naisia siirtyvän henkilöstön naisvaltaisuuden vuoksi, minkä vuoksi uudistuksen täytäntöönpanossa on kiinnitettävä erityistä huomiota syrjinnän ehkäisemiseen.

Raskauteen ja vanhemmuuteen perustuva syrjintä liittyy usein määräaikaisten työsuhteiden uusimatta jättämiseen. Vaikka työntekijä olisi ollut monessakin peräkkäisessä palvelussuhteessa työnantajaan, palvelussuhdetta ei enää jatketa raskauden tultua ilmi tai henkilön ilmoitettua jäämisestään perhevapaalle. Palvelussuhteen kestoa saatetaan myös rajata raskauden tai perhevapaan käyttämisen perusteella. Perhevapaalta paluuseen liittyvä syrjintä ilmenee usein siten, että perhevapaalla olevan työntekijän sijainen vakinaistetaan ja tämä jatkaa perhevapaalta palaavan

työntekijän työtehtävissä. Perhevapaalta palaava joko irtisanotaan tai hänelle annetaan muita töitä, jotka eivät vastaa hänen aiemmin tekemiään töitä. Perhevapaalla olleen työntekijän työtehtävät voivat loppua tai hävitä myös erilaisten uudelleenjärjestelyjen tai organisaatiomuutosten seurauksena.

Syrjintää esiintyy usein myös epätyypillisissä työsuhteissa työskentelevien kohdalla. Esimerkiksi vaihtelevan työajan sopimuksella työskentelevien työntekijöiden asema voi olla hankala, koska usein tarjottujen tuntien määrä on saattanut vähentyä tai loppua siinä vaiheessa, kun he ovat ilmoittaneet työnantajalle raskaudesta. Vuokratyössä työskentelevän työntekijän tosiasiallinen työllistyminen riippuu usein vuokrausyritykseen toimeksiantosuhteesta olevasta tai olevista käyttäjäyrityksistä tai käyttäjätahoista. Joissain tilanteissa käyttäjäyritys voi olla valmis jatkamaan toimeksiantosuhdetta vain muiden työntekijöiden kuin raskaana olevien työntekijän osalta ja valikoi raskaana olevan työntekijän pois työssä jatkavien joukosta. Vuokratyö ei voi ilman käyttäjäyritykseltä saatua toimeksiantoa osoittaa raskaana olevaa työntekijää jatkamaan työtään käyttäjäyrityksessä.

Nämä edellä mainitut esimerkit osoittavat sen, että henkilöstön aseman järjestämistä muutoksessa tulee tarkastella laajemminkin kuin vain siirtämällä liikkeen luovutuksella siirtohetkellä vakituisessa tai määräaikaaisessa palvelussuhteessa olevat työntekijät uuden työnantajan palvelukseen.

Kysymyksiä maakuntien rahoituslaista

46. Valtio rahoittaa pääosin perustettavien sote-maakuntien toiminnan, eli vastuu sosiaali- ja terveystalouden ja pelastustoimen rahoittamisesta osoitetaan valtiolle. Onko ratkaisu uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta tarkoituksenmukainen?

-

47. Valtion rahoituksen taso kullekin varainhoitovuodelle perustuu lähtökohtaisesti sote-maakuntien edellisen vuoden laskennallisiin kustannuksiin. Valtion rahoituksen tasoa korotetaan vuosittain arvioidun palvelutarpeen muutoksen (7§), kustannustason (hintojen) (8 §), tehtävämuutosten (9 §) sekä toteutuneiden kustannusten perusteella (10 §). Palvelutarpeen muutoksen osalta esitykseen sisältyy valtion rahoituksen kasvua osittain hillitsevä tekijä siten, että arvioidusta tarpeen muutoksesta huomioidaan 80 %:n osuus kolmannesta vuodesta lähtien (36 §). Lisäksi sote-maakunnalla on oikeus lisärahoitukseen, edellyttäen, että lain 11 §:ssä tarkoitettut edellytykset täyttyvät. Onko sote-maakunnilla riittävät taloudelliset edellytykset suoriutua lakisääteisistä tehtävistä?

-

48. Ovatko sote-maakuntien valtion rahoituksen *sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien* rahoituksen määräytymistekijät (luku 3) ja niiden painokertoimet perusteltuja?

-

49. Ovatko sote-maakuntien valtion rahoituksen *pelastustoimen tehtävien* rahoituksen määräytymistekijät (luku 4) ja niiden painokertoimet perusteltuja?

-

a) Onko maakuntien rahoitukselle vuosille 2023–2029 esitetty siirtymäaika riittävä?

-

b) Onko toistaiseksi pysyvä enimmäismuutostasaus kannatettava?

-

51. Valtion rahoitus maksetaan sote-maakunnalle kuukausittain viimeistään kuukauden ensimmäisenä päivänä. Varainhoitovuoden tammikuussa ja kesäkuussa maksetaan molempina 2/12 koko vuoden rahoituksesta ja muina kuukausina jäljelle jäävä rahoitus yhtä suurina erinä (25 §). Sen lisäksi vuoden 2023 rahoituksen tammikuun maksuerästä puolet maksetaan sote-maakunnalle vuoden 2022 joulukuun 1 päivänä (37 §). Onko rahoituksen maksatuksen aikataulu maksuvalmiuden ja kassan hallinnan kannalta tarkoituksenmukainen?

-

52. Maakuntien rahoituslain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

53. Muut vapaamuotoiset huomiot maakuntien rahoituslaista.

Kuntien rahoitusta koskeva lainsäädäntö

-

54. Ovatko valtionosuusjärjestelmään esitetyt, sote-uudistuksesta aiheutuvien merkittävien kuntakohtaisten muutosten lieventämiseksi esitetyt tasausjärjestelyt hyväksyttäviä ja riittäviä (laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta 29 ja 30 §)?

-

55. Ovatko valtionosuuskriteerit sekä niiden painotukset yleisesti ottaen perusteltuja (laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta, luku 2 sekä luonnos valtioneuvoston asetukseksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta)?

-

56. Kuntien rahoitusta koskevan lainsäädännön pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

57. Muut vapaamuotoiset huomiot kuntien rahoitusta koskevasta lainsäädännöstä.

Verolainsäädäntö

58. Pidätkö maakuntien rahoituksen keräämiseksi esitettyjä verojärjestelmän muutoksia hyväksyttävänä?

-

59. Verolainsäädännön pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

60. Vapaamuotoiset huomiot verolainsäädännöstä.

-

Maakuntien ja kuntien henkilöstöä koskeva lainsäädäntö

61. Kunnallista henkilöstöä koskevan lainsäädännön soveltamisalaa ehdotetaan muutettavaksi koskemaan myös maakuntien henkilöstöä. Maakuntien työnantajaedunvalvontaa hoitaisi uudella lailla säädettävä Kunta- ja maakuntatyönantajat KT. Onko henkilöstön asemasta ja työnantajaedunvalvonnasta esitetty säädettäväksi tarkoituksenmukaisesti?

-

62. Onko eläkkeiden rahoittamisesta esitetty säädettäväksi tarkoituksenmukaisesti?

-

63. Vapaamuotoiset huomiot henkilöstön asemasta ja/tai työnantajaedunvalvonnasta sekä eläkkeistä.

Kts. vastaus kysymykseen 45.

Eesityksen mukaan Kunta- ja sote- maakuntatyönantajat KT ei enää olisi osa Suomen Kuntaliitto ry:tä, vaan itsenäinen julkisoikeudellinen yhteisö. Muutoksella korostettaisiin Kunta- ja sote- maakuntatyönantajat KT:n itsenäistä asemaa jäsenyhteisöjensä edunvalvojana. Jatkossakin Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT voisi tehdä yhteistyötä muun ohessa Suomen Kuntaliitto ry:n kanssa normaalien sopimusjärjestelyjen kautta.

Lakiehdotuksen 5 §:ssä säädettäisiin Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n toimielimistä, joita ovat hallitus, kuntajaosto, sote-maakuntajaosto ja yritysjaosto.

Ehdotuksen 6 §:ssä säädettäisiin Kunta- ja sote- maakuntatyönantajat KT:n hallituksesta, joka olisi päättävä toimielin. Hallituksen kokoonpano määräytyisi siten, että jaostojen puheenjohtajat olisivat asemansa perusteella hallituksen jäseniä. Jaostot valitsisivat keskuudestaan muut hallituksen jäsenet siten, että kullakin jaostolla olisi oikeus nimittää hallitukseen jäsenet, joiden lukumäärä määräytyisi jaoston edustamien työntekijöiden viimeisimmässä vahvistetussa tilinpäätöksessä olevan

yhteenlasketun palkkasumman mukaisessa suhteessa Kunta- ja sote- maakuntatyöntajat KT:n edustamien työntajien koko palkkasummaan.

Ehdotuksen 7 §:ssä säädettäisiin jaostojen kokoonpanosta ja nimittämismenettelystä. Jaostojen jäsenmäärä olisi yhdeksän. Jaostot valitsisivat keskuudestaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan. Kuntajaoston ja sote-maakuntajaoston jäsenet ja varajäsenet määräisi valtiovarainministeriö kuten nykyisinkin kunnallisen työmarkkinalaitoksen valtuuskunnan jäsenet. Esityksen kuntajaoston jäsenistä tekisi kuntien keskusjärjestö. Sote-maakuntajaoston jäseniä koskevan esityksen tekisivät maakunnat. Sote-maakuntajaoston yhdeksästä jäsenestä kahdeksan määrättäisiin maakuntien ehdottamista jäsenistä, yksi jäsenistä edustaisi valtiovarainministeriötä. Kunta- ja sotemaakuntajaostojen jäsenet tulisi määrätä kunta- ja sote-maakuntavaalien osoittamien poliittisten voimasuhteiden mukaisesti ottaen huomioon alueelliset ja muut tasapuolisuusnäkökohdat. Jäsenten tulisi edustaa työntajaa edustavia luottamushenkilöitä tai työ- tai virkasuhteessa olevia. Koska jaostot tulisivat edustamaan eri jäsenyhteisöryhmiä, voitaisiin kuhunkin jaostoon määrätä vain sellaisia jäseniä, jotka edustavat ko. ryhmään kuuluvia työntajia. Tämä ei koskisi valtiovarainministeriötä edustavaa jäsentä eikä hänen varajäsentään.

Tasa-arvovaltuutettu viittaa tältä osin tasa-arvolain kiintiösäännökseen ja tasapuolisuussäännökseen (4 a §). Tasa-arvolain voimassa olevan säännöksen mukaan valtion komiteoissa, neuvottelukunnissa ja muissa vastaavissa toimielimissä sekä kunnallisissa että kuntien välisen yhteistoiminnan toimielimissä lukuun ottamatta kunnanvaltuustoja tulee olla sekä naisia että miehiä kumpiakin vähintään 40 prosenttia, jollei erityisistä syistä muuta johdu (1 momentti). Jos julkista valtaa käyttävällä toimielimellä tai virastolla, laitoksella taikka kunta- tai valtioenemmistöisellä yhtiöllä on hallintoneuvosto, johtokunta tai muu luottamushenkilöistä koostuva johto- tai hallintoelin, toimielimessä tulee olla tasapuolisesti sekä naisia että miehiä, jollei erityisistä syistä muuta johdu (2 momentti). Sote-uudistuksen yhteydessä tätä säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että 1 momentin soveltamisalaan kuuluisivat muun muassa myös sote-maakuntien toimielimet, sote-maakuntayhtymien toimielimet ja sote-maakuntien yhteistoimintaa varten perustettavia yhteisiä toimielimiä. Lain 2 momentin soveltamisalaan lisättäisiin sote-maakuntaenemmistöiset yhtiöt.

Tasa-arvolain tasapuolisuussääntö liittyy julkisen vallan käyttöön. Se koskee myös ns. välillistä julkista hallintoa eli tilannetta, jossa julkisia tehtäviä esimerkiksi delegoidaan muun kuin viranomaisen hoidettavaksi ja tähän sisältyy julkisen vallan käyttöä. Kiintiösäännöksen soveltamiskäytännössä julkinen valta on määritelty siten, että julkista valtaa on yksipuolinen oikeus päättää toisen oikeussubjektin edusta. Tällaisessa viranomaisen toimintaan rinnastettavassa toiminnassa tulee noudattaa samoja hyvän hallinnon periaatteita kuin muussa hallinnossa. Julkista valtaa käyttäviin toimielimiin on rinnastettu esimerkiksi eläkelaitokset, keskuskauppakamari ja yksityiset oppilaitokset.

Tasa-arvovaltuutettu pitää tärkeänä, että Kunta- ja maakuntatyöntajat KT:n toimielinten kokoonpanossa noudatettaisiin tasa-arvoa.

Uusimaa-laki

64. Turvaako Uudenmaan erillislaki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen alueella yhdenvertaisesti muuhun maahan verrattuna?

-

65. Turvaavatko HUSin lakisääteisiä tehtäviä koskevat säännökset erikoissairaanhoidon järjestämisen sekä yliopistollisen sairaalan tutkimus-, kehittämis- ja opetustehtävät (5 §)?

-

66. Onko terveydenhuollon järjestämisvastuun jakautumisesta Uudellamaalla esitetty säädettäväksi tarkoituksenmukaisesti (Uudenmaan sote-maakuntien ja Helsingin kaupungin ensisijainen järjestämisvastuu, HUSin lakisääteiset tehtävät ja HUS-järjestämissopimus; 4, 5 ja 10 §)?

-

67. Ovatko Helsingin kaupungin talouden eriyttämistä koskevat säännökset tarkoituksenmukaisia ja riittäviä turvaamaan toiminnan vertailtavuuden muuhun maahan nähden (5 luku)?

-

68. Uusimaa-lain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

69. Vapaamuotoiset huomiot Uudenmaan erillislaista?

-

Yleishallintoa koskevat lait

70. Yleishallintoa koskevien lakien pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

71. Vapaamuotoiset huomiot yleishallintoa koskevasta lainsäädännöstä.

-

Kysymyksiä sote-maakuntarakennelaista

72. Sote-maakuntarakennelaissa säädetään maakuntajaosta, joka toimii myös sote-maakuntien alueiden pohjana. Lisäksi laissa säädetään sote-maakuntien muuttamisesta, joka johtaa myös vastaavalla alueella maakuntajaon muutokseen. Onko esitetty sote-maakuntien ja niiden pohjana olevan maakuntajaon suhde sekä jaon muutosprosessi kriteereineen selkeä ja tarkoituksenmukainen ottaen huomioon maakuntajaon merkityksen muille aluejaoille?

-

73. Pidätkö esitettyjä edellytyksiä sote-maakuntien muuttamiseksi tarkoituksenmukaisena sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen näkökulmasta? (erityisesti sote-maakuntarakennelain 2, 5 ja 10 §:t)

-

74. Sote-maakuntarakennelain pykäläkohtaiset muutosehdotukset. OHJE: Erittele vastaukseen, mihin pykälään muutosehdotus liittyy lisäämällä pykälän numero ennen muutosehdotusta. Tee näin jokaisen pykälän kohdalla, jota kommentoit.

-

75. Muut vapaamuotoiset huomiot sote-maakuntarakennelaista.

Maakuntien ohjaus

-

76. Valtion ohjausta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon että pelastustoimen järjestämisessä vahvistettaisiin. Onko tämä uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta perusteltua?

-

77. Ministeriöt ja maakunta kävisivät vuotuiset neuvottelut, joissa tarkasteltaisiin maakunnan toimintaa ja taloutta toteumatietojen ja ennusteiden näkökulmasta. Lisäksi erilliset ohjausneuvottelut käytäisiin vuosittain yhteistyöaluekohtaisesti. Onko neuvottelujen tavoite ja käsiteltävä asiakokonaisuus tarkoituksenmukainen?

-

78. Maakuntien ja valtioneuvoston välille suunnitellaan ministeriöiden ja järjestämisvastuussa olevien tahojen vuorovaikutukseen perustuvaa aktiivista ohjausta, joka perustuisi avoimeen näkemysten ja tietojen vaihtoon sekä järjestäjien toiminnan ja talouden jatkuvaluonteiseen arviointiin. Onko ohjausmalli uudistuksen tavoitteiden näkökulmasta perusteltu?

Uudistuksen vaikutukset

-

79. Vaikutusten arvioinnissa on kuvattu ehdotuksen keskeiset vaikutukset. Miltä osin vaikutusten arviointia olisi korjattava, tarkennettava tai täydennettävä?

Tasa-arvovaltuutettu on käsitellyt edellä uudistusten vaikutusten arviointia muun muassa tämän lausunnon sote-maakuntalakia, sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislakia ja voimaannpanolakia koskevien kysymyksiensä kohdalla, eikä sen vuoksi toista näitä tässä yhteydessä.

Lakiehdotukseen sisältyy sukupuolivaikutuksien arviointi, kuten on sisältynyt myös aikaisempiin sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistamista koskeneisiin hallituksen esityksiin HE 47/2017 ja 15/2017. Sukupuolivaikutuksia on arvioitu muun muassa henkilöstön, päätöksenteon ja palveluiden käytön

kannalta. Edelleen ehdotusta lukiessa jää epäselväksi, onko ja millä tavalla sukupuolivaikutuksien arviointi vaikuttanut lakiesityksien sisältöön.

Sosiaali- ja terveysministeriön teettämässä tutkimuksessa Sukupuolten tasa-arvo sosiaali- ja terveysalan muutoksessa on käsitelty uudistuksen henkilöstövaikutuksia sukupuolen tasa-arvon näkökulmasta (kts. esimerkiksi s. 51 -). Vaikutusten arviointia on tehty esimerkiksi henkilöstöpoliittisen tasa-arvon näkökulmasta. Tässä tutkimuksessa tuodaan hyvin esiin, että sote-uudistus merkitsee kokonaisuudessaan sukupuolen perusteella eriytyvää vaikutusta, kun kyse on naisvaltaisten alan tuotantorakenteen ja työmarkkinan kokonaisuudistuksesta. Tutkimusta voisi hyödyntää vaikutusten arvioinnissa.

Tässä ehdotuksessa, samoin kuin aikaisemmissa ehdotuksissa, henkilöstöön liittyviä sukupuolivaikutuksia on arvioitu lähinnä alan naisvaltaisuuden näkökulmasta. Työtehtävien arvioidaan säilyvän valtaosalla entisellään. Lyhyellä aikavälillä myöskään työnantajan vaikutus ei tulisi vaikuttamaan palvelussuhteen ehtoihin. Sen sijaan työn ja perhe-elämän yhteensovittamiseen liittyvät seikat, kuten työmatkojen mahdollinen piteneminen tai työpaikan sijainnin mahdollinen muuttuminen ovat jääneet vähäisemmälle huomiolle, vaikka näiden vaikutukset tulisivat kohdistumaan pääosin naisiin.

Tutkimuksessa on hyvin kiteytetty se, ettei sukupuolivaikutuksien arviointia ole tehty siitä, miten uudistus vaikuttaisi tasa-arvon toteutumiseen tai naisten yhteiskunnalliseen asemaan. Erityisen huolestuttavaa on se, ettei sukupuolivaikutusten arviointiin sisälly arviointia siitä, millaisia mahdollisia syrjiviä sukupuolivaikutuksia uudistuksella voisi olla ja millä tavoin olisi mahdollista estää nämä.

Tutkimuksessa on tuotu esimerkkeinä esiin se, miten työntekijät olivat kokeneet työsuhteen ehtojen ja työolosuhteiden muuttamisen Siun soteen siirtymisessä. Työntekijät olivat kokeneet heikennyksinä muun muassa työaikajoustojen kaventumisen, ison organisaation yhdenmukaisuusvaatimukset, säästötoimenpiteet ja henkilöstöressurssien käytön, työntekijöiden vaikutusmahdollisuuksien vähentymisen organisaation kehittämisessä, työmäärän, työn kuormittavuuden ja byrokratian lisääntymisen sekä koulutusmäärärahojen leikkaantumisen. Arvioinnissa on kiinnittänyt huomiota myös työntekijöiden vähentämistarpeisiin, joiden ehdotuksessa todetaan liittyvän erityisesti hallintohenkilöstön ja esimiestyön tarpeisiin. Toki henkilöstö- ja sukupuolivaikutuksien arvioinnissa on hyvä arvioida myös esimerkiksi henkilöstön asemaa mahdollisesti parantavia seikkoja, jollaisena uralla etenemisen mahdollisuudet esitetään ehdotuksessa.

Tasa-arvon edistämisen kannalta olisi tärkeää, että uudet sote-maakunnat ja sote-maakuntayhtymät käynnistäisivät mahdollisimman aikaisessa vaiheessa tasa-arvosuunnitelmien laatimisen Tasa-arvosuunnitelman tulee tasa-arvolain 6 a §:n mukaan sisältää 1) selvitys työpaikan tasa-arvotilanteesta ja sen osana erittely naisten ja miesten sijoittumisesta eri tehtäviin sekä koko

henkilöstöä koskeva palkkakartoitus naisten ja miesten eri tehtävien luokituksesta, palkoista ja palkkaeroista, 2) käynnistettäväksi tai toteutettavaksi suunnitelluista tarpeellisista toimenpiteistä tasa-arvon toteuttamiseksi ja palkkauksellisen tasa-arvon saavuttamiseksi, ja 3) arvio aikaisempaan suunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteuttamisesta ja tuloksista.

80. Onko uudistuksen muutoskustannukset tunnistettu ja arvioitu asianmukaisesti?

-

81. Uudistuksesta aiheutuvia ICT:n ja tiedonhallinnan muutoskustannuksia on arvioitu hallituksen esityksen vaikutusarvioinneissa edellisen vaalikauden maakunta- ja sote-valmistelussa tunnistettujen kustannusarvioiden perusteella. Millaisia tarkennuksia ja täydennyksiä nyt esitettyihin arvioihin tulisi tehdä?

-

82. Näkemyksenne muista mahdollisista ICT- ja digiasioihin liittyvistä vaikutuksista ehdotetussa palvelurakenteessa?

-

a) vuosina 2021-2022?

-

b) vuosina 2023-2024?

-

c) vuodesta 2025 alkaen?

-

a) vuosina 2021-2022?

-

b) vuosina 2023-2024?

-

c) vuodesta 2025 alkaen?

-

85. a) Tulisiko arvionne mukaan sote-maakunnille siirtyviä hankintasopimuksia mitätöitymään järjestämisvastuuta ja ostopalveluja koskevan sääntelyn nojalla?

-

b) jos kyllä, mikä olisi mitätöityvien sopimusten euromääräinen arvo?

-

c) liittyisikö arvionne mukaan mitätöityviin sopimuksiin yksityisille palveluntuottajille hyödyttömiksi jääviä investointeja, mitä nämä välittömät hyödyttömäksi jäävät investoinnit olisivat ja kuinka suurista menetyksistä olisi kyse?

-

Uudistuksen toimeenpanon tuki

86. Mihin aiheisiin liittyvää valtakunnallista tukea katsotte tarvitsevanne sote- ja maakuntaudistuksen alueelliseen toteutukseen?

-

muuta, mitä?

-

Muut kysymykset

87. Mahdolliset ehdotukset käsitteen ”sote-maakunta” korvaamiseksi jollain muulla käsitteellä.

-

88. Ehdotus sote-maakuntanne nimeksi.

-

89. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta.

-

90. Muut yksilöidyt säädösmuutosehdotukset.

Kts. edellä kohdassa 45 esitetty muutosehdotus nimikirjalain 7 §:ään. Tasa-arvovaltuutettu pitää tärkeänä, ettei palkkatietojen avoimuus heikkene.

Tasa-arvovaltuutettu ehdottaa, että nimikirjalain 7 §:n palkkatietojen julkisuus on uloitettava sote-maakuntien ja sote-maakuntayhtymän työntekijöiden palkkauksiin. Näin kunnista ja kuntayhtymistä sote-maakuntiin ja sote-maakuntayhtymän palvelukseen siirtyvän henkilöstön palkkatietojen julkisuus säilyisi ennallaan. Tämä helpottaisi osaltaan Suomea sitovan samapalkkaisuusperiaatteen noudattamista.

Janas Pirkko
Tasa-arvovaltuutetun toimisto